

Az internacionalizmus, a kozmopolitizmus és a globalizmus egy tőről fakadnak

A „tassi Attila” – hallottam sokszor gyermekként, amikor a családban Horváth Attiláról esett szó. Édesapám és testvérei sokszor nyaraltak Tasson, ahol barátságba kerültek Attilával, több közös fotón szerepelnek. Apai nagyapámat a „felszabadítók” kivégezték a Boráros tér környékén, s nagymamám, Érsek Mária, az Operaház karigazgatója később férjhez ment a tassi születésű operaénekeshez, Katona Lajoshoz, akinek családja rokonságban áll Horváth Attila famíliájával. Mikor megtudtam, hogy Attila képzőművész, felkerestem, hogy beszéljen pályájáról, és a tassi nosztalgia fafaragótáborról.

Horváth Attila, Pilinszky-díjas tassi művésztanár, festőművész, szobrász, fafaragó

Ungváron született. A kunszentmiklósi gimnáziumban oktatója Gál Sándor festőművész-rajztanár volt, akinek magántanítványa lett. Beiratkozott a Dési Huber István Képzőművészeti Kör stúdiumaira. Ott tanulta meg a különböző technikákat: rajzolni szénnel, grafittal, krétával, pasztellal, festeni akvarellel, olajjal. A Szegedi Főiskolán végezte el a földrajz–rajz tanári szakot. Tíz évig oktatott a kunszentmiklósi gimnáziumban. Ottani munkája elismeréseként Pro Schola elismerést kapott. Szülőfalujában nincs olyan köztéri szobor, emlékmű, fából készült buszmegálló vagy pavilon, amihez tervezőként vagy alkotóként ne lenne köze. Az általa életre hívott nyári iskolai fafaragó tábor idővel nívós alkotótáborrá alakult. Az egykori tanítványok évről évre összejárnak, hogy közösen faragjanak valami időtálló. Kezük munkáját dicséri egyebek mellett a Szigetfői őrfa a Csepel-sziget legdélebbi pontján, a tassi '56-os emlékmű, a református temetőben lévő harangláb és a megfaragott Életfa. Köztéri munkáikat a helyi önkormányzat és a Tassi Helytörténeti Egyesület is támogatja.

Mikor az időpontot egyeztettük, azt mondta, édesapámnak küld egy könyvet a Szolnoki Művésztelepről. Mi ebben a kiadványban a kuriózum?

– Ez lesz a második kiadvány, amit küldök neki, mert egyet már megkapott. Édesapja, Medveczky Ádám jó barátom, és Tasson nagyon ismerik, szeretik. Községünkben töltötte gyermek- és ifjúéveinek legszebb nyarait. Így magától értetődő volt, mikor erre a füzetre rátaláltam, és megláttam benne édesapja nevét, hogy ezt eljuttatom hozzá. Ez egy régi történet, mert édesapja nevelőapja, Katona Lajos tassi volt, így Ádám és három testvére Lidika néninél, Lali bácsi anyukájánál nyaraltak. A másik kötetben pedig Basilides Barna festőművészről esik szó. Édesapja nagymamájának testvére volt Basilides Mária, világhírű opera-énekesnő. Ebből az ágból származik családjuk művészi vénája. Jól ismertük az összes Basilidest. Zoltánt, a színművészt, Basilides Ábris filmrendezőt, Basilides Barna és Sándor festőművészeket. Sajnos már nem él közülük senki. Ábris 1956-ban filmet forgatott a forradalomról, ami akkoriban eléggé veszélyes dolog volt.

Basilides Barnát naiv festőnek titulálják, egyetért ezzel a meghatározással?

– A római iskolát végezte, hogyan lenne ő naiv festő? Ez egy elcsépezt kifejezés. 1925-től, Olaszországban, Párizsban, Bécsben járt tanulmányúton. 1939–1940 között ismét Olaszországba utazott mint ösztöndíjas. 1940–1941 között tagja volt az Országos Magyar Képzőművészeti Társaságnak és a Szolnoki Művésztelepnek. Művészeti igazgatója volt a Műbarátnak. Tehát egy olyan profi, szenzibilis művész volt, aki érdekes – talán Rómából hozott – kiforrottnak festői világgal, látásmóddal rendelkezett. Sajnos a legtöbb Basilides-képet csak reprodukciókból, régi művészeti folyóiratokból ismerem, de a bizományi áruházban láttam egy nagyon szép téli tájat ábrázoló festményét. A „rómaiak” közé tartozott Aba-Novák Vilmos, Kontuly Béla, Molnár C. Pál, Patkó Károly, Pátzay Pál és még sok művész – ők a római iskolát

Hóman Bálint egykori kultuszminiszternek köszönheték. Érdekesség, hogy a Hóman család tassi kötődésű, s a miniszter a református temető Darányi-sírkertjében alussza örök álmát. Mintha a világ megtréfálna bennünket, és egy középpontba próbálná összefogni egy adott szellemi tartományát. Történt, hogy Ádáméknál még régen a Damjanich utcai lakásukba jártam, és Basilides Barnának olyan dunai képét láttam, aminek a Duna volt a panorámája – s ezt a festményt édesapjával és az ő Balázs öccsével játékosan elemeztük, miként formálta a festő a felhőket. A legfinomabb pihéket is konstruktívan, de nem a Barcsay-szerű kemény kontúrral átírva, hanem két felületnek nagyon éles találkozásával oldotta meg.

Erre mondja a legtöbb műítész, hogy túlhaladott, nem modern.

– Dehogyan túlhaladott, bár lenne még több olyan festőművész, aki a jó értelemben vett előremutató lépéseket tenné meg. Hiszen a római iskola az olasz neoklasszicizmus, a novecento művészetének magyar változata – s valójában a trecentó és a quattrocentó csodálatos, lelkiekben tovább teljesedő értékeit hozta felszínre. Abban a korban, mikor Boccioni olasz festő, és a többi futurista inkább a képi látásmód szétrombolására törekedtek – valójában az egész avantgárd egyik fő célja ez volt – akkor Basilides Barna és a római iskolások képeire a férfias, kemény előadásmód jellemző, de mégis áthatotta azokat a líraiság. Így csodás festői költészetet teremtettek meg. Míg az avantgárd egy szerves folytatást akadályozott meg, vágott ketté. Rajztanárként az avantgárdot is tanítanom kellett, és közöltem, hogy az avantgardizmusnak voltak olyan kísérletei, melyeket tiszteletben kell tartani. Bár szürrealista, nonfiguratív volt Paul Klee, akit a színek valósággal birtokba vettek. Esztétikum és művészi intenció jellemezte, és megpróbálta a Gropius-féle Bauhaus-koncepciót a maga lírai módján megfogalmazni. Tehát Klee tőlem nem idegen. Lehet, hogy az olvasók megbotránkoznak, de Picasso esetében ezt már nem érzem.

Pedig azt tanították, hogy az emberi szépség, az idill és a harmónia utáni vágy vezeti Picassót művészetének leglíraibb fejezetéhez, az úgynevezett „rózsaszín korszak”-hoz. Tehát tudott ő

klasszikus módon is festeni.

– Ez a közhely. Egy művészeti akadémiát végzett embernek ugyanolyan rajztudása és felkészültsége van, mint Picassónak – akit igazán a műkereskedelem és művészettörténészek serege sztárol. Az avantgárd bölcsőjénél létezett egy olyan művészetfilozófiai fölfogás, amely olyan cselekvésbe torkolt, melynek mottója: minden jó, csak ne legyen a régi. Vagy ne hasonlítson a régre, ne utaljon a régi gyökerekre.

Megsérült az érték az avantgardizmussal

Tehát a „múltat végképp eltörölni”?

– Pontosan. Az internacionalizmus, a kozmopolitizmus, és a jelenlegi globalizmus egyetlen töről fakadtak. Művészi szempontból pedig az avantgardizmus eljutott egy tehetetlen ürességbe. Néha elérte az idétlenkedést, a gyermeteg, meddő játékok, a grimaszok pimasz megjelenítését. Nem akarom az avantgardizmus minden megnyilvánulását egy kalap alá venni, hanem saját tapasztalataim, ízlésvilágom, predesztinációm alapján jelentettem ki ezeket az egyesek szerint talán túlzó jelzőket. Így Marc Chagallt is eredeti művésznek tartom, hiszen az ő vallása, hite már gyökereinél fogva nem engedte a képi ábrázolást, a leképezhető, látható világ tárgyainak, állatainak, pláne egy embernek a megfestését, így orosz-szláv környezetben létrehozott egyfajta sajátos világot. Tehát nem vagyok egy túlzottan konzervatív művész, de mégis azt mondom, hogy egy értékrend megsérült az avantgardizmussal – főleg az extrém

megnyilvánulásokra gondolok. S bizony, mint rajztanár kritikátlanul nem tudtam átadni a gyerekeknek az izmusdúló „művészek” látványvilágát.

Saját munkáit milyen stílusba sorolná be?

– Sosem akartam „stílusbörtönbe” zárni magam. Nem az volt a célom, hogy egy határozott, formavilágot, színvilágot kövessek, mert az ellenkezett a habitusommal. Egy példa: ha a stílus azonnali felismerhető jegyeiről beszélünk, akkor az úgy tűnik, felfedezhető Egry József gyöngyháztónusú, leheletfinom képein. Ő a földszínekből indult el, barna kontúrokkal dolgozott, körülhatárolt volt a figurális világa. Ami aztán „szétolvadt”. Tehát a legkövetkezetesebben saját stílusát követő művésznél is felfedezhetjük a változást. Ezért vallom, hogy egy határozottan jelentkező és követendő stílus kényszer is lehet. Naturalista biztos nem vagyok, az expresszionizmus állt közel hozzám, mikor a cél érdekében kissé változtattunk a látott világon, s átköltjük azt indulataink szerint. Viszont nálam a tárgyak és állatok felismerhetők, s az emberi test Isten csodálatos alkotása, amit nem lehet megcsúfolni. Át lehet írni, játszani lehet vele, el lehet jutni egészen a karikírozásig, de mégis meg kell, hogy maradjon. 15-20 éven át rendszeresen követtem bizonyos kiállításokat, és városi tárlatokat, s elképedtem azon, mennyire megváltozott az a világ, ami miatt hajdan, ifjan eljártam múzeumokba.

Hogyan ismerkedett meg a művészettel?

– Általában öntudatlan akkor még az ember, mikor az első olyan impulzusokat kapja, amiket

20-30-40 éves korában tud összerakni, és rekonstruálni, hogy mikor kapcsolódott össze a művészettel. Először kenyérdarabbal gyurmáztam. Majd zongoraleckéket vettem egy államilag engedélyezett zeneiskolában, ám a zenélés kevésbé érdekelt, sokkal inkább egy „vasárnapi” festő, civilben gyógyszerész, zongoratanárnőm férje, aki a szemem láttára képezte vászonra a valóságot. Egyik tanító nénim szobája tele volt képekkel, szobrokkal, ami számomra meseország volt. Majd kaptam egy füzetet, ami Munkácsy életéről szólt, azzal, hogy próbáljam meg utánozni a benne lévő festményreprókat. Természetesen ez nem ment. Viszont hiszem, hogy minden művészeti tevékenységet 50%-ban a genetika, és 50%-ban a tehetség határoz meg. Anyai nagyapám, aki egyszerű parasztember volt, ügyesen faragott, főleg kopjafákat, s kedves gyerekkori emlékem egy általa készített lovacska, amit az egyik legszegényebb háborús Karácsonykor kaptam ajándékul. Játékokat is tanított készíteni. Sorsom eléggé furcsa, és ezért említem a háborút, mert bár mindegyik ősöm tassi...

Apám internálása Kistarcsára

Mégis Ungváron született.

– Kárpátalja visszatérte után apám Korláthelmecen és Eszenyben volt főjegyző. Így születtem Ungváron. Szülőföldem a szó legkomolyabb értelmében Kárpátalja. Őseim viszont Tasshoz kötnek. Ötéves voltam, mikor az oroszok elől hazamenekültünk. Azóta itt élek, itt végeztem el az általános iskolát, Kunszentmiklóson érettségiztem, ott, ahol édesapjának nevelőapja, Katona Lali bácsi, aki nekünk vér szerinti rokonunk. Apai ágon nagymamám leánykori neve ugyanis Katona Zsófia. Ezt a rokonságot Lali bácsi mindig ápolta velünk. A rokoni szálak után ki kell hangsúlyoznom, hogy a kunszentmiklósi gimnáziumban oktatóm Gál Sándor festőművész-rajztanár volt, aki magántanítványául fogadott. Mégpedig úgy, hogy nem kellett érte fizetnem, mert látott bennem fantáziát, és ő készített föl a főiskolára. Az biztos, hogy az első próbálkozásomra úgy mentem el, hogy tudtam, nem lehet nagy sikerem, mert a képzőművészeti gimnazisták magasabb szintű tudással rendelkeztek. Majd a Dési Huber István

Képzőművészeti Kör stúdiumaira iratkoztam be, ahol Fenyő A. Endre, Gráber Margit, Tamás Ervin festőművészek, Laborcz Ferenc szobrászművész, Dr. Maksay László pedig művészettörténetet tanított. Ez egy nagyon jó szellemű iskola volt, sok híres művész került onnan ki. A második fölvételin már tudtam, hogy megütöttem a mércét, de mivel apám Ungváron volt főjegyző és 1948-ig Tasson is, a „horthysta főjegyző” kategóriába sorolták be. 1956-ban apám egy olyan mártír sírjánál mondott beszédet, akit Szamuely akasztatott föl. A beszéd lényege: ledőlt a bálvány – a Sztálin-szobor, s mi magyarok olyan kevesen vagyunk, hogy nem szabad egymásra haragudnunk. Ez nem jelenti azt, hogy a bűnösök ne bűnhődjenek. De mégis, ez a beszéd kimondottan békítő és nem lázító jellegű volt. Ezután a kistarcsai táborba internálták, ahol jogászként sóderbányában dolgozott, majd a Csepel autógyárban a segédekénél is alávalóbb munkát adtak neki. Kocsis László festőművész, a Képzőművészeti adjunktusa eljött egyik kiállításomra, és megkértem arra, hogy nézzen utána, miért nem vettek fel. Kiderült, nem a rajzom volt rossz, hanem a káderlapom. 77 éves vagyok, már nem idegesítem magam emiatt.

Következő állomás: Szeged.

– Ahol elvégeztem a földrajz–rajz szakot. Ezután 50 évig végig tanítottam. Egy esztendő Ladánybenén, 39-et Tasson és 10 évig a kunszentmiklósi gimnáziumban is voltam rajztanár. Ebben az iskolában én vezettem be, hogy a tanulók rajzból és művészettörténetből is érettségizhessenek. Hála Istennek kiváló utódom van, és a mai napig rendszeresen érettségiznek – önkéntes alapon – ebből a tárgyból a diákok.

Fafaragó táborok Tasson

Ki volt előbb a szobrász, vagy a festőművész Horváth Attila?

– A szobrász, mert a falusi környezetben sokan agyagoztak, akár játékból is. De ha végigsétálunk a református temetőben, láthatjuk, hogy a sok, ma amatőrnek titulált ember gyönyörű kopjafákat, fejfákat faragott. Ez az őserő felszínre törése. Nem maga a szobor nyűgöz le engem, hanem a gondolat megörökítése. 16 évig vezettem egy fafaragó tábort Tasson, a Duna-parton – ahol édesapjával annak idején fociztunk, most egy kis ligeterdő van – szépen haladtunk, és akik akkor általános iskolások voltak, már viszik magukkal unokájukat. A nosztalgiatábor még most is működik, összejárunk, és ennek eredménye például a Szigetfői őrfá vagy az Életfa. Volt, mikor arra gondoltam, öreg vagyok, foglalkozzon más a táborral, vagy fejezzük be, erre azt mondták a fafaragó gyerekek, már rég kivették nyárra a szabadságukat, mert együtt szeretnének velem dolgozni. Ezek olyan visszajelzések, melyek nem csak jól esnek, hanem erőt is adnak.

Mi adja alkotásához az ihletet?

– Beszélgetésünkéből nem tűnik ki, de főleg, amikor saját gondolataimat akarom kifejezni, akkor erősen indulatos vagyok, s örömben, bánatomban, haragomban festek. Mindenképpen szükséges egy érzelmi fűtöttség az alkotáshoz. Forró fejjel indulok neki a faragásnak vagy festésnek, majd lecsillapulok, amikor keményen át kell gondolnom, mit hogyan alkossak. Filozofikus, gondolati képeim is vannak. Sokan vádolnak azzal, amit én viszont dicséretnek veszek és büszkén vállalom, hogy az irodalmi, zenei hatások – például orgonamuzsika, gregorián ének – is megihletnek. S ha már zene: szüleinek ajándékoztam egy Duna-parti tájat ábrázoló képet. Azért, mert a zsilipről néztük a Dunának azt a szakaszát, s ott található a Kis- és a Nagy-Duna. Ez egy olyan kép, amit azért festettem, hogy maradjon emlék a tájról.

Szüleimnek egy képet adott, holott nehezen válik meg festményeitől.

– Valószínűleg azért, mert nem szeretek képeket eladni. Amikor vásárolni akartak tőlem, nem tudtam, hogy mennyit ér az adott festmény.

Modellel dolgozik?

– Minden esetben. Természetesen emlékezetből is tudnék festeni, de a modell inspirál, a közvetlen látványból indulok ki, és ezt köszönhetem rajztanáromnak, Gál Sándornak, akire nagy tisztelettel emlékszem vissza, ahogy a Dési Huber-köri mestereimre is.

Tass honfoglalás kori falu, büszkék rá lakói, de tesznek is valamit a község szépítéséért?

– Telibe talált a kérdés, mert Árpád unokájának volt ez a szálláshelye. Mivel nem tudtam teljes mértékben sem szobrászként, sem festőként kiteljesedni, hogy csak egyikkel foglalkozzam, ezért „ahogy lehet” jelszóval nekifogtam a faluszépítő munkának. Ne csak szobrokra gondoljanak, mert készítettünk buszmegállókat is. 1956-os emlékművet faragtunk a református templomnak. Sőt fafaragó növendékeimmel még a határon túlra, Felvidékre, Ipolyságra is eljutottunk, ahol szép, kopjafákból összeácsolt emlékkaput állítottunk – ami az összetartást jelképezi –, átkötő íve pedig a Szent Koronára utal. Ezért sem lehet rám azt mondani, hogy csak festő, csak szobrász vagyok.

Művésztelepekre is eljárt?

– Több művésztelepen tevékenykedtem, a hajósinak alapító tagja voltam. Ott mondták nekem, hogy nevezzük magunkat képzőművészeknek. De ez egy szertehulló fogalom. Tehát nem tudom magam bekatégorizálni.

Találkozás Pilinszkyvel

Akkor mint szobrász, vagy mint festő kapta meg a Pilinszky-díjat?

– Bács-Kiskun megye legelőkelőbb „szellemi” díjáról beszél. Olyan megyei pedagógusok, művészek, újságírók elismerésére alapították, akik munkásságukkal közmegebecsülésre méltók, életművükkel és kiemelkedő alkotásaikkal hozzájárultak a nemzeti kultúra értékeinek védelméhez és fejlesztéséhez. Pilinszky magas mércét állított, az eddigi díjazottak pedig ennek egy életen keresztül kiemelkedő módon meg tudtak felelni, példát mutattak mindannyiunk számára. Az előzmény, hogy Kecskeméten működött egy baráti társaság, melynek tagjai voltak például Buda Ferenc költő, Mikulás Ferenc, az animációs filmek mestere – s egyszer, nem sokkal halála előtt, találkoztunk Pilinszky Jánossal. A költő halála után vetődött föl a díj alapításának ötlete.

Ne feledkezzünk meg a Pro Schola emlékéremről sem!

– 1989-ben a kunszentmiklósi gimnáziumban Pro Schola emléklakettet alapítottak az iskola hírnevét öregbítő volt diákjai számára. Varga Domokos író is megkapta ezt az érmet, s ha Katona Lajos operaénekes élne, biztos neki is adtak volna...

Kedvelték a diákjai?

– Nem dicsekvésképpen, de nagyon szerettek. Történt, hogy a gimnáziumban becsengetés után egy fiú és egy lány ment fel a lépcsőn. Kérdőre vontam őket. Kiderült, hogy az igazgatóhoz

vittek egy levelet, melyben kérték, sőt aláírást gyűjtöttek, hogy én tanítsam a következő tanévben is a rajzot, mert mindig meg kellett hosszabbítani a szerződésemet.

Nyugdíjas művésztanárként még vannak tanítványai?

– A fiatal faluszépítő fafaragók. Nyolcan-tízen mindig vannak, de ha nagyon szeretném, akkor ez a szám megközelíti a 25-öt. Eddig 52 fafaragó tanítványom volt, közülük többen hajdani gimnáziumi és tassi általános iskolai diákjaim. Sokan azért keresnek fel, hogy kikérjék a véleményem egy-egy munkáról. Ilyenkor korrektúrázok, s igyekszem nagy szabadságot adni nekik. A Kis-Duna parkját Bánhidi László színművésztől neveztük el, mert a Tüskevár egy részét itt forgatták. Ott lehet látni néhány jó szándékkal megfaragott naiv alkotást, s erre azt mondom, ez még nem gond, de nem akarok Disneylandet látni. Ez a mondás még aktív tanári koromból való, amikor leszögeztem az órákon: döntsétek el, hogy a Mickey egeret választjátok-e, vagy a János vitézt!

Van olyan titkos vágya, amit meg szeretne valósítani, ami nélkül úgy érzi, befejezetlen alkotói tevékenysége?

– Az utolsó leheletemig úgy fogom érezni, hogy nem fejeztem be az alkotást. Titkos álom? Van, s talán önző dolog; szeretnék a kertünkbe egy-két szobrot faragni. Erre feleségem, akinek nagyon sokat köszönhetek, igencsak kapacitál. S ha szükség adódik szobrokra a faluba, azt, amíg csak tehetem, növendékeimmel elvállalom. Jövőre az aradi vértanúk számára szeretnék

A faluszépítő

Írta: Medveczky Attila

2017. november 23. csütörtök, 19:12 -

egy szakrális teret kialakítani, mert az olyan munkákat szeretem, melyek a természetben élnek. S mindig hálát adok az Istennek minden problémáért, amitől megszabadított, minden jó tulajdonságomért, amivel szolgálhattam Őt és szülőföldemet, családomért, barátaimért, tanítványaimért. Minden szép emberi kapcsolatomért, amivel gazdagított.

Medveczky Attila